

УДК 351

Дудкін Д. – ст. гр. ПК-11

Тернопільський державний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА ЗАКОНОДАВСТВО КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Науковий керівник: к.і.н., доцент Криськов А.А.

На відміну від країн Західної Європи в Україні ніколи не було рецепції римського права. Тому Дигести Юстиніана, які протягом століть діяли в Європі, тут не мали такого значення. Проте деякі положення римського права були перероблені і пристосовані до місцевих умов, хоча рецепції тут піддавали не саме римське право, а право опрацьоване і виправлене з пізнішими коментарями. Перші руські юридичні пам'ятки, які зазнали впливу римського права, - договори князів Олега та Ігоря з греками. Русько-візантійський договір 911 р. містив видозмінені норми римського процесу про судові докази. Саме з цього часу в руському законодавстві з'являються такі положення як клятва, присяга, розшук, покази свідків. Статті договору 911 р. встановлюють норми щодо доведення факту злочину, покарання за удар мечем або застосування іншої зброї, вбивства злодія на місці злочину та заборони такого вбивства після того, як злодій опинився в руках потерпілого, недопущення самосуду. Договір 945 р. був детальніший, встановлював відповідальність грецької сторони за переховування руських втікачів, правові норми щодо корабельних аварій.

Прийняття в Київській Русі християнства здійснило переворот у всіх сферах руського правового життя. Руське звичаєве право багато в чому перечило вченню про християнську мораль і норми церковного права. З християнством з'явилася церква, яка мала свої канонічні закони, що мало співпадали з руськими звичаями. З 988 р. в церковних судах почало застосовуватися візантійське право. Так, візантійський Номоканон (звід законів духовної та світської влади) ліг в основу прийнятих у XI ст. церковних статутів князів Володимира, Ярослава та Всеволода, якими послуговувалися при розгляді справ про розлучення, опіку і піклування, спадкування. За князя Володимира Великого було створено «Закон судним людям» («Судний закон») – збірник церковно-цивільних візантійських законодавчих положень. Основу його складання становили візантійські джерела: правила Василя Великого, кодекси Феодосія та Юстиніана, «Прохірон» Василя Македонянина тощо. Це була спроба пристосувати греко-римське законодавство до східнослов'янських правових звичаїв. «Судним законом» керувалися в цивільних справах. Як і в Кодексі Юстиніана, показання свідків у «Судному законі» визнавалися головним судовим доказом, заборонялося пред'являти позов за справою, в якій нема свідків. Такого правила руське право раніше не знало. Фактично переробленими з візантійського законодавства є статті, що містять норми про особисті якості і обов'язкову кількість свідків. Свідками могли бути лише люди, які заслуговували на особливе довір'я. Їх кількість залежала від складності справи, коливаючись від 3 до 18. Всі ці положення були запозичені з Кодексу Юстиніана.

Впливу римського права зазнала і «Руська Правда». У першій редакції вона містила лише норми кримінального права. Згодом у неї було перенесено частину статей «Судного закону», з візантійських джерел внесли статті про відповідальність господаря за злочини його холопа, правила спадкування, про судові терміни тощо. Тілесні покарання, що були поширені на Русі, замінили грошовими штрафами. Також з Візантії прийшли статті про катування під час слідства.